

A „megismerés” biblikus-erotikus értelmében („Ádám megismerte Évát”): a dialektika philóni meghatározásának második része („az egységes hasadásával” szemben az „ellentmondó részek megismerése”).²

A megismerés szakadékot tételez fel, amely áthidalható (vagy megszüntethető). „Az egységes hasadását” és egymástól elkülönült részeinek újraegyesítését, illetve egymásra találását. A megismertető: a logosz. A logosz a mindenben közös eredeti valóság, amely egymástól különböző formákra differenciálódott. A logosz az önmagával (újra) azonosulni törekvő lét jelenléte a különbözőkben. Vagy: az azonosság jelenléte a különbözőségekből és a különbözőségek jelenléte az önmagával azonosban. Az egy jelenléte a sokban és a sok jelenléte az egyben.

A logosz az azonosító. Pontosabban: az azonosító megkülönböztetés és a megkülönböztető azonosítás azonossága.

A logosz a szubjektivitás mozzanata a személyiségben. Maga a személyiség és egyéniség közötti feszültség a személyiségben. Trauma az ezotérikumtól = trauma a szubjektivitástól = trauma a logosztól. Mert a logosz a leleplező: a megnyilvánulni törekvő ezotérikum.

Ezért a traumáért van szüksége a logosznak a mítosz rejtő burkára.³ A mítoszban a logosz távol taszítja magát önmagától, hogy (abszolút) közel kerülhessen önmagához: hogy azonosulhasson önmagával = hogy legyőzhesse a daimónt = hogy kirekeszthesse önmagából az azonosságától idegent.

A logosz az igazságnak az a mozzanata, hogy szüntelenül *beavatja* önmagát önmagába. Egyrészt szüntelenül *kérdőre vonja* önmagát: ez a lelkiismeret. Másrészt szüntelenül kérdezi önmagától önmagát = szüntelenül fellazítja önmagát = a teljesség igényéből fakadó *kérdések* forrása. (Szabó Lajos: „Az igazság örök és az igazság maga a változás.”) A logosz szüntelenül rejt (= titokká avatja) és szüntelenül rejtetleníti önmagát = szüntelenül megnyilatkozik önmaga előtt.

A mítosz objektívál. Minden objektíváció – a fogalom is! – mitizáló mozdulat.

A szubjektivitás a büntudat (= individuációs tudat) és a feloldozás (= a büntudat feloldozása, az individuációs tudat felfelé oldása a perszónifikációs tudatba) egysége.

A logosznak egy ellentétes burka is van a mítoszon kívül: a gondolat, vagy talán maga a gondolkodás (a hozzátapadó „racionális” indexszel). A logosz ebben is távol taszítja magát önmagától, hogy közel kerülhessen magához.

A logosz a megjelenítő, a jelenné tevő. A mítoszból viszont azt mondhatjuk: a múlttá tevő, és

1 In *Személyiség és logosz*, 199-202.

2 V.ö.: *Szabó Lajosról*. 6. fejezet.

3 V.ö.: *Szabó Lajosról*. 4. fejezet.

ritkábban (például a messianizmus vagy az apokaliptika esetében) a jövővé tevő. Mindenesetre: időbeliként mutat be valami nem időbelit, hanem jelenvalót. A mítosz: múltperspektíva. Mivel pedig – ahogy az *Őstörténetben* írtam – valóságos az, amiben múlt van megtestesülve, azt is mondhatjuk, hogy a mítosz a valóságos nyelvére fordítja le a létező nyelvét, vagy még inkább: a valóságos burkába zárva tárja elénk a létezőt, hogy hatóképességét intenzifikálja.

Talán még pontosabban: a mítosz a felejtés burkában őrzi az emlékezést, amely ebben a burokban védve növekszik, erősödik, míg szét nem feszíti burkát. Ez különösen akkor válik világossá, ha a mítoszt visszavezetjük elemi formájára: a szimbólumra. A szimbólum emlékeztető a növekedés pillanatára: felejtésbe zárt emlékeztető a benne feszülő jelenre, sőt a benne feszülő jelenemlékezésre.

A Kabbala szerint a logosz és a mítosz egyaránt a szophia (הכמה, hochmá) exegézise.

A bölcsesség (hochmá) vagy szophia az összszimbólum, amelynek exegézise a logosz, míg a mítosz a *logoszt magukban rejtő* szimbólumok sokságának exegézise. Koncentrikus körökként jeleníthetjük meg ezt a hierarchiát. A kör középpontja a hochmá, ez az összszimbólum, amely azt mondja magáról, hogy a teremtő Istennél volt kezdettől fogva és játszadozott előtte, és Isten építőművésze volt (Példabeszédek). Ez az összszimbólum az *első emlékeztető* az *első* születés, első növekedés pillanatára: a teremtésre. Emlékezések hierarchiája! E körül a középpont körül a belső kör: a logosz mint az összszimbólum első exegézise, ami azonban maga is szimbólummá válik a következő koncentrikus körben: a mítoszban.

Mislé (Példabeszédek) 8,22skk. A hochmá, akit Isten „kezdetől fogva birtokolt” (vagy szerzett) (קנני, kánáni) és aki Isten mellett volt mint „kedvence”, de inkább mint „építőmestere”, אמון, amón, tehát demiurgosza, a világot teremtő aktusnak fizikai végrehajtója, mint az *anya*: a szülőanya, אם, im, (az אמון, amón két első betűje!⁴), az apa nemző aktusának végrehajtója. És: „gyönyörűsége” (ששועים, sáásújim) nap mint nap, aki mindenkor „játszadozott” előtte, és a világban is játszadozik, és az emberrel is a gyönyör köti össze. Philón szerint ez a bölcsesség a logosz anyja, míg Isten a logosz apja. Ezek szerint a hochmá, a bölcsesség az isteni női princípium. Nem lehetséges-e, hogy azonos a ruáh-hal (רוח), aki a Brésitben, Mózes I. könyvében szerepel?⁵ A szellem Istenhez viszonyítva nő, és a szellem, ez a női princípium köti össze Istent az emberrel.

„A bölcsességanya az Istent körülvevő személyes erők egyike.”⁶ A bölcsesség és a szellem így

4 A héberben az m-et jelző mém (מ) betűt a szó végén ׀-nek írják, de ugyanúgy ejtik.

5 Tábor Béla itt Mózes I. könyvének két helyére utal: az 1. fejezet 2. versére: „ורוח אלהים מרהפת על פני מים”, ‘és Isten szelleme lebegett a vizek felett’; valamint a 3. fejezet 8. versére, „את קול יהוה אלהים מתהלך בגן לרוח היום”, ‘a nap hangja a kertben járalkált’; katolikus fordítás: ‘az Úristen léptét(!), aki a nappali szélben a kertben járalkált’; protestáns: ‘a nappali széljáráskor’) mind önkényesek. Talán: ‘a nappal (vagy még inkább: ‘a nap, az aión’) szelleme felé?’”

6 Joseph PASCHER: H ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΟΔΟΣ. *Der Königsweg zu Wiedergeburt und Vergottung bei Philon*

Istenhez viszonyítva az individuációs princípium. Úgy viszonylik Istenhez, mint az egyéniség a személyiséghez. Kezdetet fellobbantó, örömet fellobbantó. És extenziós princípium (mint a demiurgosz etc.!).

„A bölcsesség Philónnál az Éden kertje, vagy az a forrás a kertben, amelyből a logosz folyó a Paradicsomban fakad.”⁷

Éden (hédoné, öröm)! Ez is megerősíti, hogy a bölcsesség az örömet fellobbantó, a kezdet öröme, amit Mislé 8. fejezete kifejezetten mond is.

Éden = öröm. Mert: kezdetben volt az öröm (Éden), és az öröm (Éden) Istennél volt, és Isten volt az öröm (= Éden).

A bűnbeesés mítoszának kulcsa abban a bibliai mondatban van, amely elmondja, hogy az Éden kertjében, az öröm kertjében, a gyönyörűség kertjében Isten két fát helyezett el: az élet fáját, és a jó és rossz tudásának fáját.

Itt van a biblicizmus két hangsúlya: a szophia-centrikus és a logocentrikus. A nyelvcentrikus és a gondolatcentrikus.

Az élet fája, עץ החיים, (éc hahájim): a nyelv, amelynek forrása a Név. Vagy: a Név kiejthetősége. A jó és rossz tudásának fája: a logosz. Az első a valóság fája, a második a lehetőség fája. (Az első a létezés fája, a második az értelmezésé.)

A bűn mint önmagunk felvilágosításának elmulasztása – az így felfogott bűn – a logoszban gyökerezik: pontosabban abban, hogy a mítosz szerint az ember elmulasztott enni az élet fájáról, de evett a jó és rossz tudásának fájáról, vagyis elfelejtette a nyelvet a logosz javára.

---

von *Alexandreia*. Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums. XVIII, 3/4, Paderborn, 1931. 64.

7 PASCHER: *Id. mű.* 68.